

Sarp Sınır Kapısının Hopa'da Yaşayan Ailelere Etkileri

DOI NO: 10.5578/JSS.6178

Osman Metin¹
Öznur Koyuncu²

Özet

Sınır kapılarının buldukları bölgeye hayatın birçok alanında etkileri söz konusudur. Bu sınır kapılarından birisi de Gürcistan/Sarp Sınır Kapısıdır. Gürcistan'la karşılıklı vizelerin kaldırılmasıyla birlikte Sarp sınır kapısı karşılıklı serbest geçişlere açılmıştır. Hopa'da yaşayanlar bu durumdan olumlu/olumsuz etkilenmişlerdir. Bu çalışmada Gürcistan/Sarp sınır kapısının karşılıklı serbest geçişlere açılmasının Hopa'daki aileler üzerine etkileri araştırılmıştır. Bu etkilerin ekonomi, eğitim, sağlık ve turizm sektörleri ile nasıl şekillendiği ele alınmıştır. Çalışmada önce aileye dair teorik bilgiler verildikten sonra araştırma bulgularına geçilecektir. Bu çalışma sosyolojik bir araştırmadır. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hopa, aile, sınır kapısı.

The Effects of Sarp Border Crossing, on The Families Living in Hopa

Abstract

Border crossing impact many different areas of life in the regions in which they are found. One such border crossing is the Georgia/Sarp Border Crossing. In addition to the lifting of visa requirements for Georgia, the Sarp border crossing has also been opened. Residents of Hopa have been positively and negatively affected by this change. This study will look at the effect on the families of Hopa of free bilateral crossings with the opening of the Georgia/Sarp border crossing. The ways in which the economy, education, health and tourism sectors have been shaped by it will be discussed. This study will present theoretical information about the family before presenting the findings of the research. This study is a sociological study. An in-depth interview technique has been devised for use in this study as qualitative research.

Key Words: Hopa, family, border crossing.

¹ Öğretim Görevlisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. ometin@aku.edu.tr

² Sosyolog. Aile Danışmanı.

Giriş

Sosyoloji disiplini için aile kurumu, toplumsal yapıyı ortaya çıkarması açısından önemlidir. Aile, toplumdaki bireylerin bir arada bulunmalarını sağlayan birincil etkiye sahip sosyal grupların başında gelmektedir. Toplumu oluşturan ailenin, günün koşullarına göre yaşadığı değişim, geçirdiği dönüşüm toplumun yeni durumlara göre şekillenmesini sağlamaktadır. Bu noktada, bu çalışma ile Hopa'da yaşanan değişim ve dönüşümün aile sosyal kurumu ile ilişkisi ele alınmaktadır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasının ardından her anlamda zor koşullar yaşayan Gürcistan için Sarp sınır kapısı adeta kurtuluş olmuştur. Sarp sınır kapısının açılmasıyla hem daha önce birbirinden ayrılmak zorunda kalan akrabalar buluşmuş hem de Doğu Karadeniz halkı komşusuyla tanışmıştır. Kapının açılması olumlu ve olumsuz pek çok durumu beraberinde getirmiştir. Başta aile kurumu olmak üzere aile ile ilişkili ekonomi, eğitim, sağlık ve gibi pek çok alan bu kapıdan olumlu ya da olumsuz etkilenmiştir.

Kapının etkileri kişilere göre değişmektedir. İnsanların sahip olduğu sosyal statüler ve roller, bu değişikliğin en büyük faktörüdür. Bir pansiyon işletmecisi için çok olumlu etkilerden bahsedilebilirken, aile içerisinde eş konumunda olan kadınlar için böyle olmayabilmektedir. Ayrıca çocuk ve gençlerde etkilenmişlerdir.

Sınır kapısından geçişler 2011 yılına kadar pasaportla yapılıyordu. Ancak 2011 yılında sadece bir lira verip nüfus cüzdanını gösterip Gürcistan'a geçiş yapmak mümkün olmuştur. Sınır kapısının özellikle serbest geçişe açılmasından sonra Hopa'nın sosyo-ekonomik yapısı değişmiştir. Araştırma bu değişimi sosyolojik olarak inceleyerek var olanın ortaya çıkarılması veya anlaşılmasında etkili olacaktır.

1. Teorik Çerçeve

1.1. Aile

Bu çalışmada aile kurumu önemli bir yer tutmasından dolayı aileye dair kısa teorik bilgilere yer verilmiştir. Toplumlar sosyal gruplardan meydana gelmiş sosyolojik birimlerdir. Aile de toplumu oluşturan sosyal grupların en önemlisidir. Aile aynı zamanda toplumda insanların bir arada bulunmalarına yardımcı olan bir kurumdur. Dolayısıyla aile toplumun temelinde yer alır.

Sosyal bilimciler ailenin tanımının yapılabilmesi ve sınırlarının çizilebilmesi için farklı ölçütler kullanmışlardır. Kimisi aynı çatı altında oturanları, kimisi kan bağı ile birbirine bağlı olanları kimisi ise çocuk

yetiştirilen ortamı aile olarak nitelemiştir. Kısaca aile, zaman ve mekan boyutlarında nicel ve nitel değişiklikler gösteren bir birimdir.

Günümüzde aile, çoğu kez “anne, baba ve çocuklardan oluşan bir birim” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, evrensel anlamda aileyi değil, ailenin sadece belirli bir biçimi olan “çekirdek aileyi” tanımlamaktadır. Çekirdek aile kavramı ise modern zamanlara özgüdür. Canatan’a (2011: 59) göre bu kavramı, ilk kez 1949 yılında antropolog Robert Murdock kullanmıştır. Murdock, dünya çapında 250 toplumdaki derlediği verilerden hareketle ailenin evrensel bir kurum olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu çerçevede bazı aile tanımlamalarına bakılacak olursa, Hollanda’nın resmi aile tanımına göre, “bir veya birden fazla çocuğun yetiştirildiği her yaşam ünitesine aile” denir (Canatan, 2011: 61). Anthony Giddens, evliliği iki yetişkin birey arasında sosyal etkileşim olarak görmektedir (Giddens, 2000: 140). Sayın’a (1990: 2) göre aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş özdeksel ve tinsel zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir. Erkal (1985: 92) ise aile’yi genel olarak nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, psikolojik ve biyolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir kurum olarak görmektedir.

Aileye ilişkin daha bir çok farklı tanım vardır. Bu ve bunun gibi tanımların hepsine burada yer vermek çalışmanın boyutlarını aşar. Yapılan bütün bu tanımlamalarda aynı zamanda ailenin toplumsal hayattaki işlevlerine yer verilmektedir. Bu işlevler, ailenin zaman ve mekan içerisindeki farklı tanımlamalarına bağlı olarak değişmektedir. Bu tür bir değişime örnek vermek gerekirse, geleneksel aile tanımlamalarında, ailenin işlevleri ile modern zamanlara dair olan çekirdek aile tanımlamalarındaki ailenin işlevi farklılaşacaktır. Ama genel olarak günümüz aile tanımlamalarını kapsayacak ailenin işlevlerini sıralamak gerekirse aşağıdaki tasnif kullanılabilir (Çağan, 2011: 85).

- Biyolojik (üreme) işlevi
- Psikolojik doyum sağlama işlevi
- Ekonomik işlevi
- Eğitim işlevi
- Dini işlevi
- Boş zamanları değerlendirme işlevi (eğlendirme ve dinlendirme işlevi)

Araştırmada ailenin bu işlevlerinin etkilenip etkilenmediği özelinde veriler toplanmıştır. Hangi işlevin ne derece etkilendiği analizi yapılmaya çalışılmış olup var olan olumlu/olumsuz etkiler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1.2. Diğer Tanımlar

Sınır: Bu çalışmada kullanılan anlamıyla şu şekilde tanımlanabilir; iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran hat, hudut.

Sınır Kapısı: İki komşu devletin topraklarına geçişin yapıldığı yer anlamına kullanılmaktadır. Türkiye'deki bazı sınır kapıları: Türkgözü Sınır Kapısı, Sarp Sınır Kapısı, Akyaka Sınır Kapısı, Dilucu Sınır Kapısı, Gürbulak Sınır Kapısı. Sözlüklerde gümrük kapısı ile eş anlamlı olarak ele alınsa da burada bu çalışma kapsamında ayrıca tanımlanmasından yarar görülmüştür.

Gümrük Kapısı: Yurt dışına gidiş veya yurt dışından dönüş sırasında gümrük işlemlerinin yapıldığı alan. Kara, hava ve denizyolu ile ülkeye girecek veya ülkeden çıkacak yolcular ile eşyanın giriş ve çıkışlarının yapılması için belirlenen yerler. Gümrük kapısı ülkeye giren ve çıkan her türlü ticaret eşyasının ve malının kontrol edildiği ve incelendiği yerdir. Buraya gelen malların vergilerinin ödenip ödenmediği, gümrüğe beyan edilen malla gelen malın aynı olup olmadığı incelenmektedir.

1.3. Çeşitli Yönleriyle Hopa

Hopa Artvin iline bağlı, Türkiye - Gürcistan sınırı olan Sarp Sınır Kapısı'na yaklaşık 25 kilometre uzaklıkta bir sahil ilçesidir. Kuzeydoğuda Acara, Doğuda Borçka, Güneybatıda Arhavi ve Kuzeybatıda Karadeniz ile çevrilidir.

Deniz seviyesinden 10 metre yükseklikte olup, en yüksek noktası 1513 metre ile Yavuz Sultan Selim Tepesi'dir. İlçenin toplam yüzölçümü 289 kilometrekaredir. Hemen deniz kıyısından başlayan Sultan Selim Dağları, Borçka'dan sonra Kaçkar Dağları'na dönüşür.

Ilık ve yağışlı iklim hüküm sürer. Yılda m²'ye 2,5 kg yağmur düşmekte olup, yaz ayları Temmuz, Ağustos ayları ile sınırlıdır. Yılda 4 mevsim bütünüyle yaşanmaktadır. Kar yağışı ise genellikle şubat aylarına rastlar. Yörede nemi ortadan kaldıran, ilçenin havasını değiştiren “kalaş” adı verilen bir rüzgâr eser.

Artvin il merkezine 68 km, Rize il merkezine 98 km, Arhavi ilçesine 9 km, Borçka ilçesine 35 km uzaklıktadır. İlçede hava yolu yoktur. Fakat Gürcistan'ın Batum ilçesi üzerinden İstanbul'a vizesiz uçuşlar gerçekleştirilmektedir. Limanda yolcu taşınması yapılmamaktadır. İlçe, Rize-

Trabzon-Artvin-Erzurum-Ardahan-Posof-Kars ve Gürcistan Cumhuriyetini birbirine bağlayan uluslararası karayolunun üzerinde bir kavşak noktası durumundadır (Yerel Net, 2012).

İlçenin nüfusu 2012 genel nüfus sayımı verilerine göre 33.129'dur. Bunun 18.296'sı ilçe merkezinde, geri kalanı ise kasaba ve köylerde yaşamaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2012).

1.4. Sarp Köyü ve Sarp Sınır Kapısının Tarihçesi

Türkiye ve Gürcistan sınırında, Karadeniz kıyısında bir köydür. Türkiye-Sovyetler Birliği sınırının belirlendiği 1921'de tek köyün ikiye bölünmesi sonucunda iki köy ortaya çıkmıştır. Bu köyün Türkiye'de kalan bölümü Sarp köyüdür.

Sarp Sınır Kapısı bu iki köyün ortasında yer alır. Türkiye'de ise Sarp köyü, Artvin iline bağlı Hopa ilçesinde yer alır. Gürcistan tarafındaki köyün adı Sarpi'dir. Acara Özerk Cumhuriyeti'nin en güney köşesidir. Köy, Osmanlı döneminde Lazistan sancağı sınırlarında kalıyordu. Bu sınır köyleri Batum'a 20 km, Hopa'ya 12 km uzaklıktadır. Bu köyde yaşayanların tamamı Lazdır ve Lazca'yı anadil olarak konuşurlar. Ancak, dış evliliklerin artması ve Sovyet sonrası dönemde Gürcüce de günlük yaşamın içine girmeye başlamıştır. Ayrıca, Sarpili Lazlar sınır kapısının açılmasından sonra Türkçeyi de öğrenmeye başlamışlardır.

Karadeniz kıyısındaki Sarp sınır kapısı, adını, Sarp köyünden alır. Bu sınır kapısı, ilk olarak 1988 yılında açılmıştır. Hopa'nın 15 km doğusunda yer alan Sarp Sınır Kapısı Gürcistan'a açılan bir kapı olmanın yanında, bütün Kafkasya'ya ve Orta Asya ülkelerine açılan karayolu üzerindeki sınır kapısı olarak da önemlidir. 10 Aralık 2011'den beri Türk ve Gürcistan vatandaşları pasaporta ihtiyaç duymadan sadece nüfus cüzdanı ile Türkiye ve Gürcistan'a geçebilmektedir. Buraya kadar olan bilgilerin derlenmesinde ayrıca, belediye ve kaymakamlık verilerinden istifade edilmiştir (Hopa Belediyesi, 2011), (Hopa Kaymakamlığı, 2012).

Türkiye – Gürcistan sınırı 1921 yılında çizilmiştir. Sınır, bölgede yaşayanların sosyal, kültürel ve akrabalık bağları hiç dikkate alınmadan çizilir. Tamamen doğal şartlar göz önüne alınarak, köyün ortasında geçen dere sınır kabul edilerek, oluşturulan bu sınırla sarp köyü ortadan ikiye bölünmüştür. İkiye bölünen köyün camisi bir tarafta, imamı bir tarafta kalır. Köylülerin evleri bir tarafta, tarlaları bir tarafta kalır. Böylece aileler, akrabalar birbirlerinden sınırla ayrılmış topraklar ikiye bölünmüştür. 1937 yılına kadar toprakları karşıda kalan köylüler günü birlik geçişlerle topraklarını işlemişler, hasatlarını toplamışlar. Akraba, eş dost ziyaretleri yine günü birlik geçişlerle yapılmış. Pasavan adı verilen bir belge ile sağlanan bu geçişlerden köyün imamı da istifade etmiş, Cuma günleri

ibadetlerini yapabilmek için karşıya geçmiştir. Bu durum, 1937 yılındaki Türkiye – Sovyetler Birliği ilişkilerindeki gerginliklerin ortaya çıkmasına kadar devam eder ve sınır bir gecede tüm geçişlere tamamen kapatılır. Sınırın her iki tarafındaki akraba, eş ve dostların birbirleri ile ilişkileri kesilir. Öyle ki sınırın karşısındakilere bakmak, el kol hareketi yaparak iletişim kurmaya çalışmak bile yasaklanır. Bu durum Türkiye ile Sovyetler birliği arasında imzalanan uluslararası kara taşımacılığı anlaşması gereğince 31.08.1988 tarihinde tekrar trafiğe açılmasına kadar sürmüştür (Akyüz, 2012: 146-152).

Sınırın kapalı, yasakların olduğu zamanlara dair bir başka bilgiye göre ise, “köyde tüm bu yasaklara rağmen hızlı ve hareketli bir yaşam devam etmiştir. Sarp’ın geleni gideni hiç eksik olmazdı; yerlisi, yabancı, meraklısı, özel arabalarıyla akın akın köye gelirlerdi. Özellikle cumartesi ve pazar günleri köy ziyaretçilerle dolup taşardı. En çok iki ülkeyi birbirinden ayıran tahta köprü merak edilirdi” (Şahin, 2009: 21).

Kapının açılması üç aşamalı bir süreç olarak değerlendirilebilir. İlki Sovyetler Birliği döneminde kara taşımacılığı için açılmasıdır. Bu aşamada ticari geçişlerin ötesinde derin sosyal etkiler henüz yoktur. İkinci aşama, Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonraki süreçtir. Sovyetler Birliğinin dağılması ile ortaya çıkan karmaşa hali, insanların kapıyı adeta soluk alabilecekleri bir yol olarak kullanmaları ile sonuçlanmıştır. Bu aşamadan sonra karşılıklı sosyal etkiden bahsedilmektedir. Üçüncü aşama karşılıklı geçişlerin serbest olmasıdır. İkinci aşama ile birlikte başlayan karşılıklı sosyal etkileşim ticaretle birlikte son noktasına ulaşmıştır.

2. Araştırmanın Özellikleri

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı, sınır kapısının varlığının yöre halkının yaşantısı üzerinde etkileri olup olmadığını bilimsel verilere ulaşılarak araştırmaktır. Özellikle aile yaşantısı üzerinde değişiklikler oluşturup oluşturmadığı eğer oluşturduysa bunların ne tür değişiklikler olduğu, ailelerin sınır kapısına bakış açıları, bakış açılarının kadın ve erkeklere göre değişiklik gösterip göstermediği araştırılacaktır. Sarp Sınır Kapısı’nın aileler üzerindeki etkilerini belirlemek bu çalışmanın amaçlarından biridir. Ayrıca elde edilen bulguların bölgede alınan stratejik kararlara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın, Sarp Sınır Kapısı’nın Hopa’daki aileler üzerinde etkisi olduğuna dair bulgular ortaya koyması, çalışmanın önemini göstermektedir. Çalışmanın evreni Hopa ilçesidir, ancak elde edilen bulgular Doğu Karadeniz bölgesi aileleri hakkında genel bir bilgi de verecektir. Çünkü bu kapının varlığı tüm bölgeyi etkilemektedir. Bu çalışma ile literatürde benzer

alandaki eksikliğe dair katkı sağlama çabası, çalışmayı ayrıca önemli kılmaktadır.

2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmada elde edilen veriler Hopa ilçesinde görüşülen bireylerle sınırlıdır. Dört haftalık süre içerisinde çeşitli meslek grupları ve aile bireyleri ile görüşülmüştür. Genelde sınır kapılarıyla ilgili yapılan araştırmaların çok az olması, ve bu sınır kapılarının bölgenin sosyal hayatına etkileri konulu çalışmaların gerekliliği, sınırlılıkların bir başka boyutudur. Özelde ise Hopa aileleriyle ilgili araştırmaların yapılmamış olması bu çalışmanın ana sınırlılıklarından birisini oluşturmuştur.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel bir araştırmanın temel karakteristiği, araştırma öznelerinin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koyma, dünyayı araştırma ve öznelerinin gözleriyle görmeye çalışmaktır (Kuş, 2007: 87).

Çalışmada nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan tekniklerden birisi olan derinlemesine görüşme/mülakat veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği görüşülen kişilerin bakış açılarının ortaya çıkarmaktır (Kuş, 2007: 87). Nitel araştırmalarda, araştırma sürecinin en önemli adım, araştırmanın hangi sorulara cevap aradığı ve bu cevabın niteliğinin ortaya konmasıdır (Kümbetoğlu, 2012: 34). Bu noktada araştırmanın en önemli sorusu sınır kapısının Hopa'nın sosyal yaşantısına bir etkisinin olup olmadığıdır.

Araştırmanın evrenini Hopa ilçesinin merkezinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Tesadüfi örnekleme ve kartopu örnekleme teknikleri birlikte kullanılarak bu evreni temsil edebilecek ve araştırma konusu kapsamında 33 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşülenlerden 21'i erkek, 12'si kadındır. Görüşülenler aile fertleri, gümrük müşaviri, avukat, memur, otobüs şoförü, esnaf, otel sahibi, öğretmen, teknisyen, polis memuru gibi kimselerden oluşmaktadır. Görüşülen kişilerden, bilimsel etiğe uygun ön bilgilendirmeler yapılarak ve gerekli izinler alınmıştır. Mülakat yapma isteğini kimse geri çevirmemiştir. Ancak bazı kişilerde, belli konularda ayrıntılara girmeme eğilimi ortaya çıkmıştır. Bu konular, genellikle kadınlarla yapılan görüşmelerde aileleri ve özelde de eşlerine karşı bir memnuniyetsizlikleri ile ilgili konularda ortaya çıkmıştır.

Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniği genelde, yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak üç şekilde kategorize edilmektedir (Punch, 2011: 166). Yarı yapılandırılmış görüşmelerin en önemli özelliği, görüşme öncesinde konu ile ilgili sorular

ve/veya görüşme başlıkları oluşturulur. Daha sonra olabildiğince bu forma bağlı kalınmaya çalışılarak görüşme gerçekleştirilmeye çalışılır. Fakat bu formun dışında, gelişen duruma göre sorular ve başlıklarda ortaya çıkabilir, görüşme sırasında bunlarda dikkate alınır. Bu doğrultuda araştırmada görüşmelerden önce konu ile ilgili yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu düzenlenmiştir. Görüşmelerde, oluşturulan bu formda yer alan sorular sorulmuştur. Soruların açık uçlu olmasından dolayı cevaplara müdahale edilmemiş ve araştırmacı tarafından duygusal tepkiler verilmemiştir. Görüşmeler, bu görüşme formunun çerçevesinde kalmaya çalışılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılırken ses kaydedici cihazla kayıt altına alınmış ve gerekli yerlerde notlar alınarak görüşme kayıtlarının olabildiğince durumu yansıtmaya çaba sarf edilmiştir.

Nitel araştırmalarda veriler, belirli olayların betimlemeleri veya alıntılarda dahil olmak üzere kelimeler biçimindedir (Neuman, 2012: 236). Dolayısıyla bu nitel veriler toplandıktan sonra aile, ekonomi, eğitim, sağlık ve turizm kategorilerinde tasnifler yapılarak görüşmelerin analizleri yapılmıştır. Analizler, ilgili başlıklar altında toplanarak, konularla ilgili genel yaklaşımlar, semboller, ilgili kavramlar ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen bu bulgular eşliğinde yorumlamaya geçilmiştir. Neuman, (2012: 237) verilerin yorumlanırken anlam vermeye, anlaşılır kılmaya çalışılmasından ve görüşülen insanların bakış açıları ile başlanıp, durumun onların açısından ne anlam ifade ettiğini dikkate alarak yapılmasından bahsetmektedir. Çalışmada yorumlamaların bu yol üzerinden yapılmasına dikkat edilmiştir.

3. Elde Edilen Bulgular

3.1. Sosyal Yapı ve Aile

Sarp Sınır Kapısı'nın etkileri en çok ailelerde hissedilmektedir. Sosyal hayatın ekonomi, eğitim, eğlence gibi diğer kurumları da bu durumdan etkilenip, yine sonuçları itibari ile aileye yansımaları olmaktadır. Yani sınır kapısının aile üzerindeki etkilerinin yanı sıra, kapıdan etkilenen diğer sosyal kurumlar da dolaylı olarak aileyi etkilemektedir. Bu anlamda görüşmelere Sarp Sınır Kapısı'nın getirdikleri ve götürdüklerini, aile algısını değiştirip değiştirmediğine dair sorularla başlanmıştır. Alınan cevaplar, kapıdan kaynaklanan etkilerden dolayı aile algısının, insanların aileye bakışının, aile yaşantılarının değiştiği yönündedir. Bölgede yaşayanlar, kapı ile beraber karşılaştıkları her yeni durumda kendi sosyal yaşantılarına, toplumsal dinamiklerine yabancılaşmaktadırlar. Hatta görüşülenlerden bazıları kapının serbest geçişlere açılmasını her türlü yozlaşmanın yaşanmasına neden olarak görmektedir.

“...Kültür ve aile üzerinde çok olumsuz etkisi olmuştur.

Hangi soruyu sorarsan sor sana vereceğim cevap budur: Kültür

yozlaşması. Yozlaşma çok fazla. Ana konu bu zaten. Ne sorarsan sor ailenin, kültür yaşamının değişmesi. Giyim kuşamdan tutun küçüklerin büyüklere saygısına kadar, kimse kimseyi takmıyor. Bunu oraya gidince gördük. Orada rahatlık var. Yurtdışına çıkınca burası Türkiye değil diye rahat hareket ediyorlar” (Vefa, 33).

Vefa, ailenin ve aile içindeki ilişki ağlarının değişmesini kültürel yozlaşma olarak görmektedir. Karşıya gidenlerin yabancı bir yerde olma hislerinden ve kendilerini sınırlandıracak bir durumun olmadığını düşündüklerinden dolayı sergiledikleri rahat tavırlar, yozlaşmayı oluşturan durumun kendisi olarak görülmekte. Kapıdan geçenler karşı tarafta kendi sosyal yapılarından farklı ilişki ağları, davranış biçimleri ile elde ettikleri bu tecrübeyi kendi yaşadıkları yere taşımaktadırlar. Ailenin ve aile yaşantısının değiştiğini düşünen Vefa, bunun sosyal hayatın her alanına yansındığını düşünüyor.

“...kapının açılmasının olumsuz taraflarından biri ahlak bozuldu, erkekler sapıtı. Aile algısını yüzde yüz değiştirdi. Kesinlikle değiştirdi. Biz iki sefer gittik daha da gitmeyiz. Ama erkekler hep gidiyorlar “Aa o var bunlar var” diye. Hopa’ya en büyük etkisi ticaret. En büyük olumsuz etkisi nataşalar. Nataşa diye yaz özellikle. Hemen onları kabullendik. Yaşlılara bakıyorlar, çay toplatıyoruz” (Sevgi, 41).

Sevgi, aileye dair bakışın ahlakın bozulması ile birlikte değiştiğini düşünmektedir. Özellikle erkeklerin aile algısının değiştiğini ve bunun da temelinde erkeklerin Gürcistan’da kurdukları ilişkilerine bağlamaktadır. Erkeklerin bu durumda ileri gittiğini, karşı tarafta kadın olarak kendilerini cezbedecek bir durum olmadığı düşünmektedir. Türkiye’ye çalışmaya gelen Gürcü kadınlara örtük de olsa bir karşı duruş sergilemektedir. Zorunlu bir kabullenişle birlikte hayatın her aşamasında birlikte yer almalarına karşı durmaktadır.

Fuğuşla birlikte ahlaki bozulmalar gözlenmiştir. Pek çok dram yaşanmış ama insanlar genellikle bu durumu dışarıya açıklayamamışlar. Çevre, eş dost baskısından, çocuklar için evlilikler sürdürülmüştür. Bir süre sonra bu olaylar normal karşılanmaya başlanmış artık alışılmış, sıradanlaşmıştır.

“...Ahlaki anlamda bozulmaya neden oldular. Daha rahat olduk. Hopa halkı onlara baka baka giyinmeyi öğrendi, onlar gibi tavır almaya başladı. Yaşlılar bile biz yaşamıyormuşuz şimdi gördük kadını dediler. Yuvalar yıkıldı, sonra bu dramalara normal bakıldı. Aldatma oldu, kadın öğrendi göz yumdu sonra çocuk oldu onu da kabullendi artık sıradanlaştı yani. Artık alıştık bunlara. İlk çıktığı zamanlarda daha çoktu. Şimdi yasaklandı emniyet el attı. Ne gördüm delisi oldular. Önce “Aauu” oldu sonra alıştılar doydular. Şu an Hopa’da fuğuş yapan kadınlar yok hepsi sürüldü” (Gonca, 36).

Gonca daha rahat olduk derken, sosyal ilişkilerde geleneksel kodların zayıflamasını kastetmektedir. Kadın erkek ilişkilerinde toplumsal baskı mekanizmaları özelliğini yitirmesiyle birlikte özellikle erkekler çevrelerini dikkate almadan davranabilmektedirler. Bu durum aşağıda Tülin'nin aktardıklarında da analiz edilebilmektedir.

“...Benim hayata bakış açım değişmiştir. Kapı açılmadan önce insanlara bakış açım çok değişti. Bu gayri meşru olaylara hiç sıcak bakmazdım. Artık göz aşinalığı oldu. Ailelerin parçalanmasını yakın komşularımda görerek çok normalmiş gibi görüyoruz, gazetelerde gördüğümüz şeyleri yaşar olduk ...olumlu yanı ticaret, olumsuz yanı ise ailelerin dağılması, boşanmalara kadar gitmesi, aile bağlarının çözülmesi. Hopa'da çok büyük değişiklikler yarattığını düşünüyorum. Kapı açıldıktan sonra ve açılmadan öncesi arasında büyük farklılıklar var. İnsanların hayata bakış açısı bile değişti. Önceden bir sokaktan 2. kez geçemezsiniz ama şimdi 20 kere geçseniz kimse dönüp bakmaz” (Tülin, 50).

Tülin, kapının açılmasının boşanmalara kadar giderek ailenin dağılmasında etkili görmektedir. Bu durum sadece aile bağlarının çözülmesi ile kalmayıp, sokaktaki hayatı da belirlemiştir. Serbest geçiş öncesi daha sıkı bağları olan sosyal yapının çözülmesi, insanların birbirini önemsememesini ortaya çıkarmaktadır. Hopa'da kadınlara bakış ve kadınların sosyal hayattaki konumları, kapı öncesi ve sonrasında köklü olarak değişmiştir.

Ayrıca aile birliğinin temelinin kurulduğu evlilik bile bu durumdan etkilenmiştir. Evlilik yaşı yükselmiştir. Görüşülenlerden alınan bilgilere göre eskiden Hopa'da evlilik yaşı 17-22 yaş arasındaydı. Fakat bugün evlilik yaşı yükselmiştir. Evlilik yaşının yükselmesinde diğer faktörlerde etkilidir. Bu yüzden tek nedenli olarak kapıya bağlamak doğru olmasa da, Hopa'da evlilik yaşının yükselmesinde hızlandırıcı bir etkisinin olduğu ifade edilmiştir.

“...Hopa'da evlilikler kapı açılmadan önce daha kapalı bir toplumsal yapı olduğu için daha erken evlilikler oluyordu. Kızlar en geç 20 sine kadar, erkekler ise 25 ine kadar evlenmek zorundaydı. Bakış açısı buydu. Kapının açılmasıyla beraber yaşam şekilleri değişti, erkekler artık çok erken evlenmeyi çok doğru bulmadılar. Çünkü cinsel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bundan sonraki noktada bir yaşam şekli geldi. Bu da geriye doğru gidişe neden oldu erkekler açısından. Kadınlarda da buna bağlı olarak yaş konusu değişti. Mantıklı evlilik yapmak istedikleri için de yaşlar geç olmaya başladı” (Orhan, 40).

Orhan'ın anlattıklarına göre ailenin evlilik yolu ile birlikte ortaya çıkması ve ancak evlilik yolu ile meşru görülen cinsel ihtiyaçların giderilmesi işlevi kapının açılmasından sonra değişmiştir. Evlenmeden tatmin edilen cinsel ihtiyaçlar evliliklerin azalmasına veya daha geç

olmasına neden olmaktadır. Orhan'nın mantıklı evlilikten kastettiği şudur; insanların evlenirken daha rasyonel tercihlerde bulunarak, duygusallığı ve geleneksel refleksleri ikinci plana almalarıdır. Böylelikle evlenilecek kişiyi belli ekonomik, eğitim veya diğer özelliklerine bakarak seçmek, önceliklidir. Mantık evliliklerinin daha çok tercih edilmesi ile birlikte kurulan ailenin daha çok diğer işlevlerine (ekonomi gibi) ağırlık verildiğini göstermektedir.

“...İlk zamanlarda fuhuş konusu aile yapısına çok olumsuz etkide bulundu. Şimdi de bir kısım insanlara etkisi var. En büyük etkisi fuhuş sektörünün buraya gelmesi ve normal karşılanmasıydı. Eşi gitmiş başka birisine kadının yapacak bir şeyi yok. Evinde çocukları var, ekonomik özgürlüğü yok ayrılamıyor, kabul ediyor, reddetme lüksü yok. Adam karısının elindeki parasını da alıyor. Veya psikolojik sorunlu olarak geliyor. ...diyor ki eşim orada başkasıyla evlenmiş, çocuğu varmış. Duyuyor bir şekilde. Zengin bir işadamı. Hem burayı hem orayı idare ediyor. Bunlar duyuluyor yani” (Mevlüt, 38).

Kapının aşamalı olarak açılması sürecinde özellikle Sovyetlerin dağılması ve serbest geçişlerin başladığı ilk zamanlarda fuhuş adeta sektörleşmiş ve sonrasında sıradanlaşmıştır. Erkeklerin yabancı kadınlarla eş olmaları, ailelere en önemli etkinin bu aşamada olduğu analiz edilmiştir. Kadının sosyo-ekonomik statüsü yeni durumlar karşısında karşı duruş sergilemesini engellemiştir. Bu duruma çocuk ve gelecek kaygısı da eklenebilir.

Görüşülenlere göre kapının varlığının bir etkisi de ensest ilişkileri ve tecavüz olaylarını azaltmış olmasıdır. Görüşülenlerin bildirdiğine göre insanların ihtiyaçlarını giderebilecekleri yeni bir alan doğmuştur. Gerçi yine anlatılanlara göre zaman zaman nataşalara da tecavüz edildiği söylenmektedir.

“...gece sektörünün olmadığı yerlerde tecavüz olayları çok oluyor. Hayvanlara tecavüz ediyorlar. Doğu'da falan tecavüz etmenin cezası ölüm olduğu için buna cesaret edemediklerinden salaklar hayvanlarla ilişkilere giriyorlar. Bu kapı açılmadan önce bir şekilde insanlar ihtiyaçlarını ensest ilişkilerle karşılıyorlardı. Gece sektörü olunca bu olaylar Hopa'dan kalktı. Hep olumsuz taraflarına bakılıyor ama böyle olumlu yanları da var. Kapıdan sonra tecavüz olayları hiç duyulmadı. Gece hayatı olmasa millet başkasının karısına, kızına, çocuğuna bakıyordu. Bu sadece Hopa'da olan bir şey değil yani. Her yerde aynıdır. Gece hayatı işlerinde rahat olan insanlarda ensest ilişkiler olmaz. Çok olumsuz da görülmemeli yani alan razı satan razı. Burada zorla alıp satılmayla gerçekleştirilen bir fuhuş yok. Televizyonlarda gösterilen işte zorla getirildiler, zorla çalıştırılıyorlar diye bir durum yok burada. Tek çekindikleri nokta emniyet. 3.000 in üzerinde yabancı uyruklu kadın vardı. Bugün toplasan 100 tane yok. Emniyet bu olayı sıkı tutmadan önce 1000-1500 tane vardı. Bugün 4.500- 10000 tane olabilir ama küçük yer olduğu için, emniyetten

rahat olmadıkları için, korktukları için Batum'a gidiyorlar. Orada rahatlık olduğu için gidiyorlar. Burada emniyete güvenmiyorlar..." (Engin, 37).

Engin fuhuş ve yeni eğlence sektörünün Hopa için olumlu sayılabilecek yönlerinin de olduğu düşüncesindedir. Çünkü ona göre kapının açılmasından önce ensest ve tecavüz vakaları olmaktadır. Kapının açılması sonrasında bu gibi vakaların azalması veya yaşanmamasını kendi tezine delil göstermektedir.

Kapı açılmadan önce toplumdaki değerler sistemi ile kapı açıldıktan sonra dönüşüme uğrayan değerler sistemi için aşağıdaki örnek dikkate değerdir.

"...Ama o insanlarda paraya karşı olan tamahtan kaynaklı ya da bizim yöremizdeki iyi niyetli olmayan insanlara belki daha fazla para kazanmak adına beyaz kadın ticaretinden, eroinden, esrardan ötürü anormallikler de beraberinde geldi. Ben çok net hatırlıyorum. Kapı açılana kadar namus için insanlar birbirlerini vuruyorlardı. Maalesef üzülererek söylüyorum bugün namussuzluk için vuruyorlar, söylüyorum utanan yok, sıkılan yok, rezil bir dünya yaşıyoruz. Akp'ye fuhuşun buradan silinip, tamamen temizlenmesi yönünde yaptıkları uygulamadan dolayı teşekkür ediyorum Allah razı olsun" (Gökçen, 40).

Gökçen ve diğerlerinin anlattıkları analiz edildiğinde, yaşanan her yeni olayla özellikle gayri meşru ilişkilerle birlikte bölge halkının olayları değerlendirme ve yorumlama yetileri dönüşüme uğradığı görülmüştür. Kişisel ilişkilerde kıskançlık ve namus değerlendirmeleri eskiye göre dönüşmüştür.

Kapı ile birlikte aile birliğini ve huzurunu etkileyen faktörlerden biriside yeni ortaya çıkan eğlence hayatıdır. Kapı öncesi eğlence hayatı genellikle bölge toplumunun kabul gördüğü tarzda (Hopa'daki eğlence yerleri ile) süregitmektedir. Karşılıklı geçişlerin serbest olması sonrasında yeni eğlence hayatına kendini kaptıran erkekler eşlerini ve çocuklarını ihmal etmeye başlamışlardır. Eşler evde sorun yaşamakta, sürekli tartışmakta, sonrasında genellikle erkekler kadınlara şiddet uygulamaktadırlar. Erkeğin evine gelmemesi veya seyrek gelmesi, geldiğinde içkili olması, başka kadınlarla birlikte olduğunun bilinmesi, çocuklar başta olmak üzere aile birliğini derinden etkilemektedir. Bu durumlardan dolayı boşanma da gerçekleşmişse çocuk, parçalanmış bir ailenin bireyi olmaktadır.

Eşlerin birbirlerine uyguladıkları şiddet yoğun olarak erkeğin kadına uygulaması şeklinde olmaktadır. Uygulanan şiddet türleri, gündelik hayatta gözlenen haliyle genellikle beş başlıkta toplanabilir. Duygusal şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet, fiziksel şiddet (Vatandaş, 2003: 23-

29). Bu araştırmada eşlerin yoğun olarak fiziksel, ekonomik, duygusal ve sözel şiddet uyguladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

“...Kumar hat safhada şu an. Dedik ya genç nüfusumuz var. Aileler artık çocuklara laf geçiremiyor, gençlere sahip çıkamıyor. Gençlik büyük tehdit altında. Yakın zamanda ölümlü bir kaza gerçekleşti Arhavi yolunda. Bunu bir ufak detayına indiğin zaman şöyle bir gerçekle karşı karşıya kalıyorsun. Gençler karşıda içki içiyor, eğleniyor. Gecenin çok geç vakitlerinde hatta sabaha doğru Türkiye'ye giriş yapıyor. Aileler buna engel olamıyor. Uyuşturucu da bunun cabası. Gürcistan'da uyuşturucu da hat safhada. Yani gençlik şu anda bayağı bir sıkıntıda. ... çok çok yazık olacak çocuklara. En büyük korkumuz o” (Yavuz, 38).

Yavuz, eğlence hayatının diğer bir boyutuna da değinmektedir. Henüz evli olmayanların, eğlence hayatı, kendi geleceklerini de tehdit etmektedir. Çünkü edindikleri bu yeni yaşam biçimi sağlıklı bir aile kurma birikimlerini bozmaktadır. Ayrıca gençlerin başına buyruk hallerinden oldukça şikâyetçidir. Ailelerin çocuklarını başıboş bıraktıkları, yeterince ilgi göstermedikleri görüşmelerde ortaya çıkan diğer önemli bir durumdur. Ailenin, kendisini de güvence altına alacak gelecek nesilleri yetiştirme işlevi burada kısmen de olsa yıpranmıştır.

Çocuklar ve gençler bu durumdan oldukça fazla etkilenen kesim olmaktadır. Çünkü Hopa'da gençlerin ve çocukların sosyal aktivitede bulunabilecekleri alanlar bulunmamaktadır. Batum'da gençlerin ilgisini çeken eğlence yerleri olduğu için, gençleri daha çok çekmektedir. Aileler bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Kapının gençliği tehdit ettiğini düşünmektedirler.

“...Geçen akşam bankanın önünde bir muhabbete denk geldim. beş lira bul da bu akşam Batum'a geçelim diyor arkadaşına. Yani bu zihniyete sahip. Ben çocuğumun hangi saatte nerede olduğunu bileceğim. Çocukları kontrol edeceksin” (Zeki, 38).

Zeki çocukların daha sıkı denetim altında olmaları gerektiğini düşünüyor. Çünkü kapı resmi olarak reşit kabul edilen bireyi, kısıtlama olmaksızın her türlü eğlenceye adeta çağırılmaktadır. Cebinde beş lirası olanın bile eğlence etkinliği olarak karşıya geçmesi, durumun hangi aşamaya geldiğini göstermektedir. Lütfü'nün aşağıdaki aktardıkları da bu durumu destekler niteliktedir.

“...18 ine gelmiş genç ne yapıyor ya arkadaşlarıyla sahilde birşeyler içiyor, ya hız tutkusu var. Bir bakıyor oradaki hayata ulan ben bu yaşıma kadar bir şey yaşamamışım diyor. Ulan 18 yaşındasın. Aileye saygı kalmıyor, kendine saygı kalmıyor, uyuşturucuya, içkiye başlıyor. E bitti hayatı” (Lütfü, 37).

Çocuklarına bilgisi dahilinde karşıya geçmeleri için özellikle izin verenlerde vardır. Onlara göre karşıya geçen çocuklar daha bilgili ve görgülü olacaklar ve böylelikle kendilerini kontrol edebileceklerdir.

“...Benim çocuklarım da gidiyor takip ediyorum, gözüm onların üzerinde. Ama gitme demek de doğru değil. Görsünler, kendilerini kontrol etsinler aç olmasınlar diye ben izin veriyorum. Ama ben kontrol ediyorum. Bir sorun da olacağını zannetmiyorum, görmeleri lazım” (Çetin, 54).

Kapının ikinci ve üçüncü aşamadaki açılmasının görüşülenlere göre “olumlu” olarak nitelendirilen yönleri de vardır. Kapının açılmasının bölge kadınının giyim kuşam, makyaj ve davranışlarında dönüşümlere öncülük ettiği düşünülmektedir. Yine görüşülenlere göre kadınlar bir anlamda olumlu etkilenmişlerdir. Örneğin, boylu poslu, makyajlı, süslü Rus ve Gürcü kadınlarını gören Karadeniz kadını adeta erkeğini elinde tutmak için kendine bakmaya başlamıştır. Karadeniz kadını saçını boyatmış, makyaj yapmaya başlamıştır. Hatta o dönemlerde Hopa’da çok sayıda kuaförün açıldığı söylenmektedir.

“...Hopa’da çok ciddi bir dönüşüm yaşandı. Şöyle de bakmak lazım. Bizim kadınıımız da kadın olduğunu anladı. Önceden daha bakımsızdı, dikkatsizdi, alternatifsizdi çok hassas değildi. Bizde zaten okumak yok görerek, bakarak o etkileşimle değişim yaşadılar. Bizim neyimiz eksik mantığıyla hareket edenler, freni patlayanlar bazen ölçüyü de kaçırdılar. Ama oturup yemek yeme, zamanı değerlendirme, kılık kıyafet konusunda ciddi dönüşümlerde yarattılar” (Çetin, 54).

Engin aşağıdaki açıklamalarında bunun sosyalleşme ile bir ilgisinin olmadığını söylese de aslında doğrudan bağlantısı vardır. Bireyi toplum hayatına hazırlama süreci olan sosyalleşme bir ömür boyu devam eder. Dolayısıyla yeni durumlara göre yeni kararlar almak, stratejiler geliştirmek sosyalleşmenin kendisidir. Buna kapı vesile olsa bile sonuçta bu durum sosyalleşme araçları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca sosyalleşme sürecinde yaşanan dönüşümü de göstermektedir.

“...Daha önce kimse saçını sarıya boyatmıyordu, kimse uzun topuklu ayakkabı giymiyordu, dışarda rahatça gezemiyordu. Giyim tarzını bilmiyorlardı. Kadınlar eşim niye dışarıya gidiyor diye düşündü baktı onlar kendilerine bakıyor, makyaj yapıyorlar. O bakımlı bakımımı yapayım, saçımı boyatayım. Ben bakımlı olmazsam, saçımı başımı yapmazsam kocam da bana bakmaz diye düşündü ve kendine bakmaya başladı. Böyle bir şeyi de oldu yani. Kapının ilk açıldığı dönemde 1-2 tane kuaför vardı şimdi her yerde var. Mini etek kimse giyinemiyordu, parkta kimse gezinemiyordu ama şimdi geziyor. Bunun sosyalleşmeyle bir alakası olduğunu düşünmüyorum direk kapıyla alakası var bence” (Engin, 37).

Kapı, insanların aileye, birbirlerine, hayata bakışlarını değiştirdiği gibi Hopa'ya, Hopa insanına bakış açısını da değiştirmiştir. Görüşülenler bir Hopalı olarak bu durumdan rahatsızlık duymaktadırlar. Yine görüşülenlere göre Türkiye'nin başka bölgelerinde, şehirlerinde Hopa dendiğinde bir; Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Hopa'da yaşadığı olaylar, iki; eğlence sektörü gelmektedir. Görüşülenler bu iki durumdan da rahatsızlık duymaktadırlar.

“...Burada bu tarz şeyler yaşanırken farklı bölgelerden insanların buraya eğlenmek adına geldiklerini, iyi paralar bıraktıklarını duyduk. Adam cebine 1.000- 1.500 TL koyup geliyor hepsini burada hafta sonu eğlencesi olarak diskolarda, restoranlarda, otellerde harcıyordu. Ben hala sözümün arkasındayım varsın olmasın o para. O paranın olmamasını yemin ederek söylüyorum bin defa tercih ederim. Zaman içerisinde duyuyorduk Antalya ya gidiyorsun vatandaş diyor ki “Aa Hopa mı?”. Ankara'ya gidiyorsun vatandaş diyor ki “Aa Hopa mı?” diyorlar. Ben bunları duymak istemiyorum. Özür dileyerek söylüyorum ben kerhanede yaşayan bir insan gibi muamele görmek istemiyorum. Ben ilerde çocuğumu evlendireceğim zaman temiz bir ailenin kızı olsun isterim, kızımı da düzgün bir aileye vermek isterim. Oradan gelecek paraya lanet olsun diyorum. Onu atalım. Ondan dolayı zarar mı göreceğiz görelim, ölmeyiz. Bataklığı buradan alıp öteye götürmek zorunda kaldılar. O sektörün burada çökertilmiş olması demek o zümrenin kendine yeni bir alan bulmasını gerek kıldı. Muhtemelen o diğer tarafta konuşlandılar. Bataklık gidince sinekler de gitti” (Gökçen, 40).

“...Hopa dediğin zaman insanların aklına bir başbakanın taşlanması, iki gece hayatı. Ben o yüzden dışardaki insana Hopalıyım demiyorum, Sarplıyım diyorum. Sarp neresi diye sorduklarında başbakanın taşlandığı Hopa ilçesine bağlı bir köy diyorum” (Çağatay, 36).

Sınır kapısı Karadeniz'e yen bir olgu kazandırmıştır: Yabancı gelinler. Bölge halkı şu durumda farkındadır; Türkiye'ye gelen yabancı kadınların hepsi fuhuş amaçlı gelmemişlerdir. Türklerden yabancı uyruklu kadınlarla evlilik yapanlar çoktur. Bu gelinler erkeklerin aileleri tarafından başta pek istenmeseler de dışarıdaki insanlar tarafından hoş karşılanılmaktadırlar, yabancı gelinlerden memnuniyet duyulmaktadır. Yabancı gelinlerden olan Deniz'in söyledikleri yabancı gelinlerin de duydukları memnuniyeti göstermektedir.

“1999 dan beri birlikteyiz. 10 senedir Hopa'dayım. Kayınvalidem beni istemiyordu. O yüzden biraz geç geldik. Bende onu anlıyorum. Ben de gitsin oğlum Kazakistanıyla evlensin istemem. Sonuçta tanımıyorsun. Her kayınvalide ister düğün yapsın falan ama ben geldiğimde 3.5 aylık çocuğum vardı ben de düğün olsun istemedim. Benim Türk çevrem çok. Bana yanlış gözle bakan

yok. Ben insanları severim. Memlekette şimdi o kadar çevrem yok. Benim çevrem burada. Ben Hopa'yı, Türkiye'yi hiçbir yere değiştirmem. Eşim dese Almanya'ya gidelim, Samsun'a gidelim gitmem. Ben Hopa'dan gitmem, mümkün değil. Hopa'yı bırakamam ben, Hopa gibisi var mı mümkün değil bırakamam. Gürcü insanları biraz pis insanlar. Pis nasıl hırsız çok. Neden, fakirlikten. Ülke durumundan. Orada ya tamamen fakirsin ya tamamen zenginsin orta yok. Burada mesela araba var, ev var ortadasın" (Deniz, 34).

Deniz Türkiye'de evlenmekten oldukça memnundur. Hatta memleketine geri dönmek istemeyecek kadar. Geldiği yerdeki sosyal yapı hakkında da bilgi vermektedir. Orta sınıfın yokluğu, fakirlik ve bunlarla bağlantılı olarak hırsızlığın yoğun olarak yaşandığını bildirmektedir. Türkiye'de ikinci evliliğini yapmış olmasına rağmen Hopa'da genel olarak kabul gördüğünü söylemektedir. Bu şekilde dış evliliklerle kurulan ailelere bölgede sıkça rastlanılmaktadır.

Nihai olarak Hopa'da yaşayanların aile algılarının kapı aracılığı ile belli bir etkiye maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu sosyal yapıya dair algısı, yine içerisinde bulunduğu yapının karşılıklı etkileşimleri ile oluşmaktadır. Kişinin içinde doğduğu ortam, değer yargılarının oluşmasında, insana, topluma ve hayata dair tepkilerinin kalıplaşmasında, alışkanlıklarının pekişerek yaşantılarının gerçekleşmesinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Karakaş, Konuk, & Çağan, Bolvadin'de Toplumsal Yapı ve Değişim, 2007: 6). Bu noktada özellikle toplumsallaşma sürecinde bireylerin belli davranış tarzları ve alışkanlıklarının dönüşüme uğraması ile bölgenin sosyal yapısında değişim ve dönüşümler gözlenmektedir.

3.2. Ekonomi ve Ticaret

Hopa'da çay, fındık, mısır, kivi, sebze, turunçgil üretiminin yanı sıra balıkçılık yapılmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kümes hayvancılığı genellikle ailenin ihtiyacını karşılama amacıyla yapılmaktadır. Bölge şartları büyükbaş hayvancılığa pek fazla olanak sağlamamaktadır. İlçede ticari anlamda halkın istihdam edilebileceği alanlar; üç tane çay fabrikası, Hopa limanı, un fabrikası, termik santral ve Sarp sınır kapısıdır. Bu anlamda Sarp sınır kapısı ilçe halkı için önemli bir istihdam alanıdır. Özellikle sınır kapısından geçişin bir lira olması ile ilgili düzenlemelerin yapılması çok sayıda insanın istihdamını sağlamıştır. Alına bilgilere göre bugün bu kapıda sayıları 180'i bulan kişi çalışmaktadır. Aileleriyle birlikte dikkate alınacak olursa önemli bir gelir kaynağıdır. Sarp kapısı hem iş istihdamı anlamında hem de Gürcistan ve diğer doğu ülkeleriyle yapılan ticaret açısından yöre halkı için bir hayli önemlidir. Hopa'da ekonomik hareketliliği sağlayan, pek çok insana iş imkanı sağlayan sınır kapısıdır.

Hopa'yı ayakta tutan doğu ülkeleriyle yapılan ticarettir. İlçe halkının büyük çoğunluğuna göre ticaret, balıkçılık, fındık ve çay yetiştiriciliğinden önce gelmektedir. 2012 sayımına göre Hopa nüfusu kasaba ve köyleriyle beraber 33.129'tür. Bu sayımda Hopa kent merkezi nüfusu ise 18.296'dır. Fakat Hopa'nın giriş tabelasında 17.400 yazmaktadır. Bu yüzden mülakatlarda görüşülen kişiler "17.000 nüfuslu bir ilçe" ibaresini sıkça kullanmışlardır. İlçede iki tane tır parkının bulunması yapılan ticarete önemli bir yeri vardır. Bu tır parklarında şoförler rahatça kalabilmekte, her türlü ihtiyaçlarını kolaylıkla sağlayabilmektedir. Yol kenarlarında, mahalle aralarında çok fazla tır görülmesi "tırcılık" sektörünün oldukça büyük bir hacme sahip olduğunun bir göstergesi olarak ele alınabilir. Ayrıca edinilen bilgilere göre bugün Hopa'da 25-30 tane tır şirketi bulunmaktadır. Yine bu bilgilere göre 1500-2000 arasında da Hopa'ya kayıtlı tır vardır. Bu sayılar ticaretin ne kadar büyük ve önemli olduğunu göstermektedir.

"...Sınır kapısının bu bölgede olması her şeyden önce çok büyük bir avantaj. Artvin'in yedi tane daha ilçesi var. Bu yedi ilçe ekonomik sıkıntılar içerisinde. İlçeye nazaran köy konumunda. Ama Hopa hem Artvin ilini hem diğer ilçeleri kalkındıracak ekonomik güce sahip. Bunun avantajı sınır kapısı olmasıdır" (Turan, 31).

"...Ticaret anlamında kapı güzel oldu. Bir tane tır şirketi vardı bugün 25-30 vardır. Artvin ilini kimse bilmiyor ama Hopa'yı herkes biliyor. Bayramda bir kuyruk vardı böyle kuyruk olamaz. Kapıdan girişlerde herkes kendi kağıdını doldurdu bayramda. Ticaret açısından çok iyi oldu, güzel oldu. Hopa'da 2 tane tır parkı var. Kaymakamlık için iyi oldu. Banyo yapacağı, yemek yiyeceği yer var işini halledip hiç beklemeden devam ediyor. Herşey temiz, düzenli tır parkı var. Her açıdan güzel oldu. Tırın o tarafa gitmesi para geleceği anlamına geliyor. Ufak arabalar o tarafa para götürüyor" (Yücel, 38).

Büyük ticaret hacmiyle Hopa, hem Artvin hem de Artvin'nin diğer ilçelerine göre farklılık göstermektedir. Artvin'in diğer ilçelerinde demografik yoğunluk hem bu kadar fazla değil hem de ekonomik anlamda güçlü değildirler.

Bölgede bir dönem bavul ticareti yaygındı. Gürcistan'dan gelen ürünlerin satılmasına "bavul ticareti" denmektedir. Bavul ticaretiyle ucuz mal gelmesi yerli üreticiyi daha uygun üretim yapmaya sevk etmiştir. Yeni dükkanlar açılmış özellikle deri üzerine imalat yapılmaya başlanmıştır. Çünkü Türkiye'ye gelenler sadece para kazanmıyorlardı. Kazandıklarının bir kısmını yine Türkiye'de harcıyorlardı. Onların ihtiyaçlarını karşılamak için yeni alanlar açtılar.

"...Bavul ticareti o zamanlarda benim kanaatim çok fazla bir darbe vurmadı. Son tüketici vatandaşın da çok büyük kârı oldu bu işten. Oradan ucuz malın gelmesi Türkiye'deki üreticiyi de düşünmeye sevk etti. Oradan ucuza geliyorsa biz de bunu yapalım. Bir

dönemde bavul ticareti yerini ithalata bıraktı. Bu daha çok darbe vurdu. Şu aşamada Sarp sınır kapısında ithalat değil de ihracat yapılıyor. Şu anda ithalat yok oradan çünkü cazip bir şey yok” (Yavuz, 38).

Bavul ticaretinin yaygın olduğu günlerde ve bugün de Gürcüler sayesinde para kazananlar çoktur. Tircısından bakkalına kadar herkes bir şekilde para kazanmaktadır. En küçük esnafın bile bir kazancı vardır. Kapı serbest geçişe açılınca giriş çıkışlar daha çok olmuştur. Günde 100 kişi bile Hopa’ya geçip bir şişe su alsın maddi bir kazançtır gözüyle bakanlar çoğunluktadır. Görüşülenlere göre maddi anlamda götürüleri olsa bile getirilerinin yanında küçük kalır. Götürüsü de kumarhanelere ve eğlence merkezlerine akan paradır.

“...Bavul ticaretinin ekonomiye çok sıkıntı yaşattığını düşünmüyorum. İnsanlar parayı tanıyana kadar tabii sıkıntılar oldu ama çok büyük şeyler olmadı. Onların getirdiği sıfır değildi zaten ikinci el getiriyorlardı. Ucuz fotoğraf makineleri vardı. Bizde 1.000-1.500 tl olan makineler onlarda 10-20 liraydı. Vatandaşın cebine kâr oldu, ekonomiye zarar olmadı. Zaten biz onları Türkiye’de üretmiyoruz ki niye zarar olsun. Mesela siz bunu 1.500 liradan satıyorsunuz adam 50 liraya satıyor. Bu fiyattan alıp satarsam benim için daha kârlı olur” (Zeki, 38).

Bugün Hopa’da çok yoğun bir şekilde ticaret yapılmaktadır. Tır parklarının olması, gümrük şirketlerinin çokluğu, çok fazla sayıda tırın Hopa’da bulunmasının yanı sıra çok fazla bankanın olması bunun en önemli göstergelerinden biridir. Hopa’da bugün 11 tane banka bulunmaktadır. 2 tane bankanın daha açılması planlanmaktadır. Ne Artvin merkezde ne de Artvin’in diğer ilçelerinde bu kadar çok banka bulunmamaktadır.

“...Akıllı olan, kafasını kullanan kazandı. 10 tane banka Hopa için veli nimet. Ticaret hareketli. Niye Artvin’de yok da burada var. Ticaret gümrükten dolayı çok hareketli” (Bülent, 38).

Hopa halkının deyimiyle “17 bin nüfuslu bir ilçede bu kadar çok bankanın bulunması ne kadar büyük paraların döndüğünü gösterir”. Bankaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Akbank, Halk Bank, İş Bankası, Türk Ekonomi Bankası, Şekerbank, Yapı ve Kredi Bankası, Ziraat Bankası’nın birer şubeleri, Deniz Bank ve Garanti Bankası’nın ikişer şubeleri bulunmaktadır. Deniz Bank ve Garanti Bankası’nın ikinci şubeleri Sarp sınır kapısının bulunduğu Hopa’nın Kemalpaşa beldesindedir. İnsanlar bu bankalardan kredi çekerek borçlanmaktadır. Görüşülenlerden edinilen bilgilere göre Hopa’da bankaya kredi borcu olan çok sayıda insan bulunmaktadır. Ya kredi çekip ev, araba almaktadırlar ya bir yere yatırım yapmaktadırlar ya da kumar oynamaktadırlar.

“...Bugün 2000 tane tır var. Bir aileyi 4 kişi sayarsak 8 bin kişi bu işten rahat eklemek yiyor. Yan kollarıyla beraber on bin kişiden

fazladır bence. Sadece bir nakliyecilikten bahsediyorum. Bu sadece nakliyecilik değil. Birçok ili gezen pazarlamacılar var. Arhavi değil, fındıklı değil, Artvin değil Hopa ilçesi birçok 500 binle 1 milyon nüfusa sahip illerden daha fazla sıcak para hareketi olan, daha fazla ticareti olan ve sıcak paraya sahip olan bir yer. Hopa'da şimdi 11 tane banka var. Birkaç banka daha gelecekmiş. Benim bildiğim 2 tane daha gelecekmiş. Bankalar niye geldi buraya? Bankalar iki şey için geldiler. Bu sıcak para için geldiler. Bir de bankacılık sistemi orada olmadığı için” (Muammer, 49).

Sınırın karşı tarafında yer alan Gürcistan ve sonrasındaki ülkelerle yapılan ticarete elde edilen kazançlar, bankacılık sisteminin olmamasında dolayı şoförler tarafından getirilmektedir. Hopa'da bankaların çok olmasının bir nedeni de budur. Hatta Türkiye'de cari açığa kaynağı belirsiz para girişi olmasının nedeninin de Türkiye'den ihracat yapanlardan gelen para olduğu söylenmektedir.

“...Biz ihracat yapıyoruz ama bankacılık sistemi çalışmadığı için onlarda gelen şoförler getiriyorlar. Araç şoförleri gelirken de paralarını getiriyorlar buraya. Gürcistan'la şimdi şimdi başladı para transferi. Bu gelenler de günde 300 tıra yakın. 300 tır giriyor, 300 tır çıkıyor yani. Bu çok büyük bir rakamdır. Bölgeye katkısı Ben 5 bin kişi diyorum ama o 15 binle ölçülmez yani” (Muammer, 49).

“...Mesela şimdi inşaat sektöründe yeni yeni bloklar yapılıyor. Bunları satma derdi yok. Blok blok apartmanlar yapılıyor ve bunlar hemen satılıyor. Ben satamıyorum diyen yok. Daha bitmeden evler satılıyor. İnsanlar nasıl alabilirim diye düşünüyorlar. El altında, yastık altında para var. Nakliyecilik sektöründen kaynaklanıyor. Gürcistan kapısı açılmadan önce İran sayesinde kamyonculuk vardı. Kapıyla birlikte tırcılık başladı. İnsanlar yeni banka geldiği zaman bendeki krediyi kapatıyor gidip senden kredi çekiyor. Bu bölgede insanlar çok fazla kredi kullanıyorlar. Artvin'de, Borçka'da, Arhavi'de bu kadar banka yoktur. Para geliyor buradan sisteme giriyor Türkiye'nin her yerine dağılıyor. Nakliyecilik sektöründeki insanlar Hopa'nın en zenginleridir” (Muammer, 49).

Hopa'da pazar kurulduğunda Gürcüler de yer alıyorlar. Kendi ülkelerinden yiyecek ve giyecek getirerek pazarlarda satıyorlar. Özellikle Gürcüler'in mesken olarak tuttuğu yerler var. “Rus pazarından aldım” diyen insanlarla çok karşılaşılmaktadır. Çünkü Gürcüler organik meyve, sebze getirmektedirler ve ucuzdur. Doğal olduğu için meyve, sebze onlardan almayı tercih eden çok insan vardır. Gürcüler pazarda satışlarını yaptıktan sonra dönerken ihtiyaçlarını karşılayıp öyle gitmektedirler. Yani kazandıkları paranın bir kısmını yine Hopa'ya bırakmaktadırlar.

“...Önceden Gürcü'nün yaptığı iş belliydi. Şimdi sadece ticaret yapıyor. Meyvesini sebzesini getiriyor satıyor giderken de

Bim'den alacaklarını alıyor gidiyor. Bizde yok kimse satmıyor. Onlarda mandalina, üzüm had safhada” (Yücel, 38).

Geçişler rahat olduğu için Batum’da çalışan Türkler de vardır. Özellikle bir liralık geçişten sonra eğlence sektörünün Batum’a kayması üzerine Hopa’daki pek çok otel ya kapanmış ya da eleman çıkarmak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine insanlar Batum’da kendilerine istihdam alanı bulmuşlardır. Aynı zamanda buradan giden Türklerin ihtiyaçlarını karşılamak için de Batum’da Türk restoranları, barlar, kasaplar falan açmışlardır. Batum’da etin daha ucuz olmasından dolayı Batum’a geçenlere sipariş verip Türk kasabından et aldirmek oldukça yaygındır.

Hopa’da Gürcüler çayda, bahçede, temizlikte, hasta bakımında kısacası her türlü işte çalışmaktadırlar. Emek harçayarak para kazanmak isteyen Hopa’da iş vardır. Bu durumun da ekonomik anlamdaki etkileri, işçi çalıştırmak isteyen için olumlu, iş arayan Hopalı için olumsuzdur. Görüşülenlere göre Hopalı her işte çalışmak istemez, iş beğenmez, aldığı ücreti beğenmez. Hopa halkı bazı işleri kendine yakıştırmamaktadır. Örneğin yazları çay, fındık toplanır. Çaylarını yarıcı denilen işçilere toplananlar vardır. Bu yarıcılar Lazlar, Hemşinliler ya da doğudan gelenler olabilmektedir. Yarıcılar genellikle tüm yıl ailenin bütün bağıyla, bahçesiyle ilgilenirler. Bunun dışında bir de bazı kişiler sadece günlük yevmiyeye çay, fındık toplatmak için işçi tutarlar. Günlük yevmiyeye Gürcü işçi çalıştırmak daha çok tercih edilmektedir. Çünkü Türklerden daha az ücret isteyerek daha güzel iş yapmaktadırlar.

“...Gürcü dururken Türk’ü çayda çalıştıramazsın. Gürcü de iş seçmeye başladı. Artık iş beğenmiyor. Karnı doyunca iş beğenmemeye başladı. Karnını da biz doyurduk. Karadeniz’de aç kalma diye bir şey söz konusu olmaz. Gürcü gelip topluyor 60 liraya. Sen topla 70-80 e. Ama bizim yerli ücretli çay toplamaya gitmez kendimize yakıştırmayız. Özellikle Lazlar hademe, odacı olarak çalışmaz. Çöpçü olmaz kesinlikle. Çöp arabasını kullanmak bile istemez. Bu bölgenin insanı hemşirelik bile yapmazdı” (Yücel, 38).

Hopa’ya havayolu ile gitmek isteyenler Batum’da 2007 yılında açılan havaalanını iki yıldır çok rahat bir şekilde kullanabilmektedirler. Hopa’daki havaalanı terminalinden servisle Batum’a giden yolcular iç hatlar seferi yapar gibi rahatça dış hatlardan uçarak istedikleri yere gitmektedirler. Kapının serbest geçişe açılması hem masrafı azaltmış hem de ulaşımı kolaylaştırmıştır. Bu yüzden son iki yıldır çok aktif bir şekilde bu havaalanı kullanılmaktadır. Hopa’da binilen havaalanı servisi ile gümrükten doğrudan geçilip, Batum havaalanı dış hatlar kapısında inilmektedir. Serbest geçişle birlikte bir saate Hopa’ya varmak artık insanlara daha cazip gelmektedir. Ayrıca Batum havaalanına uçuş seferleri genellikle Trabzon’dan daha uygun olmaktadır.

“...Biz Türkiye’de havaalanı olan tek ilçeyiz. Böyle havaalanı dünyada çok var mı bilmiyorum. Biz terminal hizmetlerini Hopa’da görüyoruz, alıyoruz servise binerek direk Batum havaalanını kullanmak suretiyle iç hatları kullanır gibi dış hatlardan uçuyoruz. Bu çok güzel bir şey oldu. Ben şimdi böyle bir kolaylık varken Trabzon’ a giderek niye eziyet çekeyim” (Çetin, 54).

“...Bugün mesela bölgesel olarak dünyada sadece bir örneği olan bir havaalanı var. İsveç ya da İsviçre de var böyle bir şey. Kimlikle havaalanından uçuyoruz. Buradan terminale giriyorsun otobüsle beraber o tarafa geçiyorsun. Üst aramasından, bilet sorgulamasından sonra havaalanına geçip uçağa biniyorsun aynı şekilde İstanbul’a iniyorsun” (Muammer, 49).

Batum’u görmek için Hopa’ya gelenler de Hopa ekonomisi için önemli bir kaynak olmaya başlamıştır. Gelen turlar Batum’da kalmaktansa Hopa’da kalmayı tercih etmektedirler. Bu durum oteller başta olmak üzere esnafı da memnun etmektedir. Hopa’ya gelen turist sayısının artmasını sadece Batum’a bağlamak yanlıştır. Son yıllarda Hopa’nın çeşitli şekillerde adının duyulması insanlarda merak uyandırmaktadır. Her iki etken de Hopa’da turizm açısından önemlidir. Batum sayesinde Hopa’nın da reklamı yapılmaktadır. İyi anlamda reklam yapıldığını düşünenler de vardır, olumsuz olduğunu da.

“...Otelin olması hoş bir şey, hizmettir. Hopa’ya turlar hiç gelmezdi. Tur almayan bir ilçeydi. Hopa için geliyorlar, Batum için geliyorlar. Hopa’nın reklamını yapmazsan kimse gelmez ki. Denizimiz var etkinliğimiz yok, dağ sporumuz var etkinliğimiz yok, raftingimiz var etkinliğimiz yok. Böyle şeylere yatırım yapmak lazım. Yatırım yaptığın zaman otelin de olmak zorunda. Sanatçıyı çağırdığın zaman kalacağı yer lazım. Şu an da çok rahat bir şekilde kalabilecekleri 3-4 otel var” (Zeki, 38).

Gürcistan’dan getirilen ürünlere de vergi ödemede kolaylık sağlanmaktadır. Gürcistan karasularında avlanan hamsiden sadece %8’lik vergi alınmaktadır. Batum’dan elektronik eşya almak isterseniz Türkiye’de satılan fiyattan daha ucuzdur ve gümrükten geçerken verginizin bir kısmını geri ödemektedirler.

“...Türkiye de sadece bu bölgeye has bir şey daha var. Havaalanı var, gümrük çıkış kapısı var bir de bir bedel ödmeden getirilen hamsi var. Sadece Kdv si ödeniyor. Gümrük beyanı, faturaları falan yoktur. Denizde avlandıkları için faturası yok. Buradan balıkçı teknesiyle Gürcistan kara sularında balığı avlıyor, orada gümrüğe gidiyor şu kadar kasadır diye ve sadece belli bir vergisini ödüyor. Balığın sadece Kdv si yüzde 8 dir, vergisi falan hiçbir şey yok içinde. Bu çok önemli bir anektottur. Ülkelerin anlaşması sonucu böyledir. Onların sularında avlanıp Türkiye’de satıyorlar. Ülkeler arasında böyle şeyler olmaz aslında. Sanki Türkiye’ ye ile Gürcistan

daha ileriye götüreyim, Türkiye'nin sanki bir iliymiş gibi. Gürcistan'ın toplam nüfusu zaten 5.5 milyon. Türkiye'nin çok büyük avantajları var burada. Bölge insanına katkı olsun diye hiçbir vergilendirme olmadan sadece yüzde 8 Kdv alıyorlar. Karadeniz bölgesinde balıkçılığa, turizme, nakliyeciliğe çok katkısı var" (Muammer, 49).

Kumarhane sektörü Karadeniz bölgesinde son yıllarda hem ekonomik hem sosyal sonuçları olan bir etkidir. Batum'da bugün profesyonel kumarın oynandığı üç kumarhane vardır. Bu kumarhanelerin sayısı geçişlerin bir lira olmasıyla birlikte artmıştır. Kumarhanelerde yemek, içmek ücretsiz ve serbesttir. Hatta sigara ve çakmağı da onlar vermektedir. Ama boş gezmeye izin yoktur. Küçük de olsa bir oyun oynamak gerekir. Bu ortam insanlara cazip gelmektedir. Kendini fazla kaptıranlar hem ekonomik hem sosyal sorunlar yaşamaktadırlar. Özellikle kumar oynamak için bankalardan kredi çekmek oldukça yaygınlaşmış durumdadır.

"...Şu anda bir liralık geçişlerin olması ahlaki anlamda dejenere edecek tabiki şimdi de ediyor. Ama kumarın olması Türkiye'ye gerçekten darbe vurdu. Kulağımıza geliyor yani. Trabzon'da çok iyi durumda olan bir tüccar, bölgeyede iyi bir ekonomik katma değer sağlayan bir tüccar iflas noktasına gelmiş. Böyle bir şirketin batması değil Trabzon için Türkiye için çok büyük bir kayıp. bir gecede, üç gecede, beş gecede kumarda kaybediyor. Yılbaşında kumar oynamış 300 bin dolar kaybetmiş" (Yavuz, 38).

"...Orada hemen hemen her sokak başında bir kumarhane, oyunthane görebiliyorsunuz. Gürcistan'a giden vatandaşlarımız başta bir merakla bu kumarhanelere akın ettiler. Zaten Gürcistan ekonomisini yüzde 80 ayakta tutan Türkiye'dir. Başta özentiyle, merakla, hevesle giden insanlarımız ne yazık ki sonradan kumar bağımlısı haline geldiler. Ellerinde ne varsa satmaya başladılar. Bir akşam kazandılar diğer akşam ellerinde ne varsa kaybetmeye başladılar. Gidip orada kumara paralarını yatırdılar" (Turan, 31).

"...Kumar, eğlence falan sadece Hopa'yı, Arhavi'yi etkilemedi. Karadeniz bölgesi etkilendi. Rize'de kumar yüzünden batmış çok" (Aysun, 40).

3.3. *Eğitim*

Sınır kapısının gençler ve çocuklar üzerindeki etkilerinden önceki bölümde kısaca bahsedilmişti. Ayrıca, kapının serbest geçişlere açılmasıyla birlikte çocukların ve gençlerin eğitimini etkileyen bir durum söz konusudur. Hopa'da nakliyecilik, tırcılık, şoförlük meslekleri çok yaygındır. Çocuklar babalarından, ağabeylerinden, akrabalarından görerek şoförlüğü rol model almaktadırlar. Büyük çoğunluk için asıl amaç para getiren şoförlük mesleğini yapmak değildir. Hedefte şoförlükten başlayarak yavaş yavaş

büyüme ve daha fazla kazanmak vardır. Bunun için okulunu bırakıp babasının, ağabeyinin, dayısının, amcasının vb. yanında muavinlik yaparak işe başlamaktadırlar. Sonrasında bu işten iyi gelir elde edileceği düşüncesinden dolayı çocukların ve gençlerin çok fazla gelecek kaygısı taşımadığı görülmüştür.

“...İşin olumsuz tarafından baktığımız zaman sınır kapısına yakın olan ilçeler için söylüyorum şöyle bir düşünce var: Hiçbir şey olamazsam da okumasam da burada bu kapı olduğu sürece ben iş yaparım. Okumasam da bir şekilde bu kapıdan ekmek kazanırım. Ya tırcı olurum ya komisyonculuk yaparım ya sekreter olarak çalışırım, muhasebecilik yaparım düşüncesi var. Kapı olmasaydı kötü olurdu. Ama kapı olmasaydı olumlu tarafı da okuma düzeyi yüksek olabilirdi. Gelecek kaygısı çok da taşıyorlar. İyi okul kazanan öğrenci sayısı çok az. Bu az çok ailenin gelir düzeyinin rahatlığından da kaynaklanıyor. Özellikle sınır ticareti yapan insanların maddi durumları iyi olduğu için çocuk ben okumasam da olur, babamın tırları var orada çalışırım bir şey yapamazsam önce şoförlükle başlarım tır alırım borcumu bitirince kendi tırım olur en basit örneği. Aileler de çocuklarını çok sıkıyorlar ders çalışsın diye. Hatta anne babalarda diyor ki okumazsa ne olacak en fazla benim şirkette çalışır. Çocuğuna bir gelecek sağlamış olduğu için okumayı fazlada önemsemiyorlar” (Engin, 37).

Çocukların gelecek kaygıları taşımamaları ailelerinin ekonomik durumunun iyi olmasından da kaynaklanmaktadır. Nakliyecilik sektöründe olan ailelerin maddi durumu genellikle iyidir. Bu durumu çocuklar güvence olarak görmekte-dirler.

“...Hopa'da 2000'e yakın tır var. Hopa'da 2000 tane tır zenginlik demek. Öğrenciler okullara devam etmeyip tır şoförü olarak çalışmak istediler. Tır şoförü olan abisini, babasını görüp şoför olmak istiyorlar. Çocuklar eğitimlerini kestiler amcasının, babasının yanında muavin veya şoför olarak çalışıyorlar. Burada tırcılık sektörü yüzde 95 Hemşinlilerin elinde, onlar yapıyorlar. -Tır şoförlüğünün ne kadar garantisi olabilir ki- Ama bu bölgede yapılabilecek şey o. Bu bölgenin şartları böyle. Nasıl Doğu'da kaçakçılık falan varsa burada da tırcılık yapılıyor. Eğitimlerini tamamlamadan herkese bir tır verdiler” (Muammer, 49).

Eğlence sektörü de çocukları oldukça fazla etkilemektedir. Çocuklar çoğu durumla erken yaşta tanışmaktadırlar. Hopa'da okulların yanında oteller bulunmaktadır. Bu otellerdeki hareketlilik çocukların dikkatinden kaçmamaktadır. Bu durum, bölgede yaşayan gençlerin ve çocukların sosyalleşmelerini doğrudan etkileyen bir durumdur. Dolayısıyla erken yaşta tanıştıkları şeyler onlara normal gelmektedir. Cinsellikle tanışmanın yaşı düştüğü gibi eroin, esrar, kokain gibi uyuşturucu maddelerle tanışma yaşı da düşmüştür.

“...Emniyetten arkadaşlarımız var zaman zaman konuşuyoruz. Ortaokula kadar esrar, eroin kullanımının indiğini, okul bahçelerinde bunların kullanıldığını ben duyarken siz bunu bilmekle yükümlü değil misiniz, neden tedbir almıyorsunuz suallerinin cevabı genelde büyük balığı yakalayabilmek. İsyan ettiğim zamanlar olmuştur lanet olsun sizin büyük balığınıza. Benim çocuğum arada zayi olduktan sonra sen büyük balığı kovalıyorsun. Bir sürü çocuk burada zayi olacaksa sen o zaman büyük balığı yakalayacaksın. Benim çocuğumu o zayi etmeden onu yakalayabilirsen bu meziyettir. Bu akla hizmet edenlerle bu iş yürümez. Ailelerde eğitim yok. Çocuk bir şekilde büyüyor. Çocuk sahibi olmalarının gerekliliğinin karşılığını bilen yok ki. Bu bir alışkanlık gibi” (Gökçen, 40).

Çocuklar gece hayatıyla erken yaşta tanışmaktadırlar. Bir de kapıdan geçişler bir lira olunca gidip gelmek daha kolay olmuştur. Cebinde beş lirası olan karşıya geçmektedir. Gençlere de orası doğal olarak cazip gelmektedir. Eğlence mekanlarında yaşananlar da onlara normal gelmektedir. Çünkü çevrelerini bu şekilde gözlemlemektedirler.

“...Kapı açıldığında genç zümrelerde bu anormallik çok fazla değildi. 40 ve 40’ın üstündeki insanlarda sapkınlıklar vardı. Mahallemizde bir amca vardı bir sevdaya kapıldı ve eşini boşadı. Şimdi rahmetli oldu. Benim bizzat yaşadığım bir olay var. Şu kapının ağzında 15-16 yaşlarında bir çocuk arkadaşına bu tarz bir eğlenceye gittiğiniz çok kötü bir üslupla anlatıyor, herkesin anlayabileceği şekilde açık ama çirkin bir üsluptu. Ben dayanamadım bağırdım çağırdım çocuk diklendi bana az daha papaz olduk. Sonra durdum düşündüm niye bu duruma düştüm çocuğun amcası, dayısı, babası şusu busu bu anormalliklere eğilim göstermiş insanlar. Çocuk şöyle düşünmüştür benim babam, amcam bu işleri yapıyor kötüyse onlar niye yapıyor, onlar bir şey demezken sen niye akıl hocalığı yapıyorsun bana diye diklenmiştir. Her koyun kendi bacağında asılır sözü doğru değildir. Mahalle kokar. Bir çocuk babasının tırına nasıl güvenebilir, böyle bir saçmalık olabilir mi. Tır neymiş ya elalem 10 tane tırı beş dakikada hallediyor” (Gökçen, 40).

Tır şoförlüğü zor bir meslektir ve şoförler genellikle uzun süre evlerine uğrayamazlar. Dolayısıyla çocuklar baba otoritesinden uzak büyüyebilmektedirler. Bundan dolayı gelişimlerinde baba otoritesi eksik olan çocukları da kontrol etmek zor olmaktadır. Babalarını ve diğer yakınlarını örnek alıp tırcı olmak isteyen çocuklar da eğitimlerini yarıda bırakmaktadırlar. Dolayısıyla bölgenin çocuklarında, gençlerinde tır şoförlüğü popüler bir meslektir.

“...Gençlik için, çocuklar için sıkıntılı durumlar var. Babası tırcı olan çocuklar sorumsuz oluyor genelde. Bu aile algısının değişmesinden kaynaklanıyor. Baba evde yok. Çocukları disipline edecek, kontrol altında tutacak figür uzakta” (Özge, 28).

“...Baba 15-20 günde bir evine geliyor. Baba otoritesi yok. Burada tırcılık sektörü var. Bu da eğitimi olumsuz etkiliyor. Tır ayda 3-5 bin dolar para kazandırıyor. Çocuk “okuyacağım da ne olacağım” diyor. Meslek anketi yaptık biz burada. Çocuğa ne olmak istiyorsun diye soruyorsun “tır şoförü olacağım” diyor. Güzel geliyor ona. Pembe hayalleri var çocuğun. Cazip geliyor ülke ülke gezmek, dolar hesabından para kazanmak. Gençlik için olumsuz etkileri var tabi. 18 yaşını dolduran karşıya geçiyor. Eğlence mekanlarına gidiyor. Çünkü orası serbest. Serbest yerde hareket ediyorlar. Büyüklere olumsuz rol model oluyor çocuklara. Ahlaki erozyona neden oluyor bu. Çocuklar Allah korusun hastalık falan kapabilirler. Alkolle tanışma yaşı düştü, uyuşturucu da aynı şekilde” (Yaşar, 52).

Kapının eğitim sosyal kurumuna etkileri önemsenecek boyuttadır. Çünkü toplumsal koşullarda meydana gelebilecek değişimler kişinin düşünsel ve davranışsal yönünü yeniden biçimlendirebilmektedir (Karakaş, 2003: 47). Bu değişimin davranışları etkilemesiyle bireyin eğilimlerini de belirleyecektir.

3.4. Sağlık ve Turizm

Hopa'da sağlık konusunda da Sarp sınır kapısının etkisi görülmektedir. Kapının ikinci ve özellikle üçüncü aşamadaki serbest geçişlere açılmasıyla birlikte Karadeniz halkı bulaşıcı hastalıklarla tanışmıştır. Sağlık konusunda gözle görülür etkiler yaşanmıştır. Kendine hastalık bulaştığından haberi olmayanlar bu hastalıkları eşlerine de bulaştırmışlardır. Sağlık çalışanı Mevlüt'ün söyledikleri bu konuda çarpıcı sonuçlar ortaya koymaktadır.

“...Biz Hopa'daki insanlara sağlık hizmeti vermek için bulunuyoruz ama bu arada da bulaşıcı hastalık var mı yok mu diye bakılarak bir kısmı var olanlar sınır dışı edildi. Hastalık taşıdıklarından dolayı, diğer insanların güvenliğini riske ettikleri için. En çok bizim gördüğümüz hadise bulaşıcı hastalıklardan Hepatit B, Hepatit C ve Frengi. Çok nadir olarak bir iki tane vakada Aids testi pozitif çıktı. Ama kesin tanı için tabi ileriki merkezlere gitmesi lazım. Burası 50 yataklı ufak bir hastane. Ama biz acile gelen vakalarda şunları görüyoruz. İç bölgelerden Erzurum, Kars, Van, Ardahan o taraftan insanlar birçok küçükbaş ve büyükbaş hayvanlarını satarak içki alemlerinde çoluk çocuğunun rızkını o alemde yiyerek sonra da kavga ederek, bazen de adli olaylara karışarak hastaneye geliyorlar. Bunlara da şahit oluyoruz” (Mevlüt 38).

Karşılaşılan bulaşıcı hastalıklar Hepatit B, Hepatit C, Frengi ve nadir de olsa Aids'tir. Bu hastalıkların en önemli ortak özellikleri kan ve cinsel yolla bulaşıyor olmasıdır. Bu durum bölge halkının sağlığının tehdit eden bir

faktördür. Ayrıca hastane ve acile gelenlerin bir diğer ortak özelliği yaygın olarak karşılaşılan adli vakalardır.

“İstatistiksel olarak Türkiye de yüzde 10 gibi Hepatit B vardır bu coğrafyada Türkiye’den daha çok oranda yüzde 13 -14 oranında Hepatit B görülmüştür. Enfeksiyon hastalıkları uzmanı bir arkadaşım ile istatistik yapmıştık. Burada yüzde daha çok Hepatit B olduğu ve bunun da özellikle cinsel yolla bulaştığını, kan ve kan ürünleri kullananlar da, ortak yaşam kullananlar da görülmektedir. Bunlar da ne yapıyorlar. Eğer bunlar Rus kadınlarla birlikte olmuşlarsa zührevi hastalıkları gidiyorlar eşlerine bulaştırıyorlar. Eğer çocukları olursa ona geçiyor (Mevlüt, 38).

Hastalıklardan etkilenenler sadece orta yaş ve üstü değildir. Çocuklardan da erken yaşta cinsellikle tanıştığı için hastalık kapılar olmuştur. Sağlık sorunu yaşayanların oldukça geniş bir yaş aralığında olması dikkate değerdir.

“...Okulların yanında oteller var. Çocuklar içeride ne olduğunu biliyorlar. Hatta çocuklar otellerde hastalık kapıyorlar. 17 yaşındaki çocuk bazı işler yapıp ailesine saygısızca davranıyor, sınıf arkadaşlarına, çevresindeki kızlara farklı gözle bakıyor. Gençliği çok kötü etkiliyor. Bu fuhuşun, eğlencenin yaşı yok aslında. Bize bir vaka gelmişti. Murgul’da 70 yaşındaki bir adam HIV virüsü kapmış ve nineye bulaştırmış. Torunları, çocukları buraya getirmiş tedavi için. Kocasına sayıyor tabi nine” (Mevlüt, 38).

Hopa’da turizme bakılacak olursa, kapının en büyük katkısı turların düzenleniyor olmasıdır. Hopa’da turizm sektörüne yönelik faaliyetler Batum turları haricinde yok denecek kadar azdır. Batum’u görmek için gelenler Hopa’daki otellerde kalmaktadırlar. Hopa’yı gezip harcama yapmaktadırlar. Bu Hopa açısından önemlidir. Yeni tur firmaları kurulmuştur. Böylelikle Hopa insanı yeni yeni turizme yönelmeye başlamıştır.

“...Son bir yılda kimlikle geçiş geldi. Bunun olumlu etkileri ne oldu. Girişimci işadamlarımız tur firmaları kurdular. Gürcistan’a günübirlik, konaklamalı turlar düzenlemeye başladılar. Tabi başka bir ülkeyi görme hayalini herkes kurar. Pasaport, vize derdi olmadan bir tur şirketinin hazırlamış olduğu otobüslerle başka bir ülkeyi gezebilirsiniz. Hatta bunu siyasiler bir siyaset malzemesi olarak kullandılar iki ülke bir tatil sloganı haline getirdiler. Ortadan herhangi bir şey yok. Buradan kalkıyorsunuz orada tatil yapıyorsunuz. Oradakiler de buraya gelip tatil yapıyorlar. Böylece iki ülke bir tatil sloganı doğdu” (Turan, 31).

“...Hopa’ya turlar hiç gelmezdi. Tur almayan bir ilçeydi. Hopa için geliyorlar, Batum için geliyorlar. Hopa’nın reklamını yapmazsan kimse gelmez ki. Denizimiz var etkinliğimiz yok, dağ sporumuz var etkinliğimizi yok, raftingimiz var etkinliğimiz yok. Böyle şeylere yatırım yapmak lazım. Yatırım yaptığın zaman otelin de

olmak zorunda. Sanatçıyı çağırdığın zaman kalacağı yer lazım. Şu an da çok rahat bir şekilde kalabilecekleri 3-4 otel var. Bir otelde en az 40 kişi çalışıyor. Bu işsizliğe de bir hizmettir” (Zeki, 38).

“Hopa için “otobüs durağı gibi bir yer” deniliyor. Batum’a geçmek için Hopa’yı kullanıyorlar. Bu yüzden otellerin varlığı sadece fuhuşla düşünülemez. Batum’da havalimanı olması ve buradaki insanın rahatça kullanabiliyor olması önemli bir durum” (Özgür, 32).

Batum’u turizm amaçlı ziyaret edenlerin sayısı özellikle yaz döneminde artmaktadır. Memleketine tatile gidenler hazır kolaylık sağlanmışken Batum’a geçip farklı bir ülke görme isteğindedirler.

Sonuç

Araştırma sonucunda, Hopa’da yaşayan ailelerin, Sarp Sınır Kapısı’ndan farklı şekillerde etkilendikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Elde edilen bulgular dört alt başlıkta toplanmıştır. Bu başlıklar aynı zamanda ailenin toplumsal yapı içerisindeki farklı işlevleri ile ilgilidir. Kapının aile üyeleri üzerinde farklı değişikliklere neden olduğu, aile algısını kısmen de olsa değiştirdiği söylenebilir. Bu değişimler, küçük bir ilçede modern zamanların etkilerinden ziyade daha yoğun olarak kapının etkisindedir.

Aile içi ilişkiler geleneksel yapıdan kopup, değişmiştir. Büyük, küçük ilişkilerindeki kültürel kodlar zayıflamıştır. Ahlaki olarak yozlaşma ve özellikle erkek aile bireylerinin aile algıları olumsuz etkilenmiştir. Bölgede yaşanmış fuhuş aileyi tehdit eden en önemli faktör olmuştur. Fuhuşla birlikte eş ve çocukların ihmal edilmesi yaygın olarak karşılaşılan durumdur. Evdeki kadın, bu yeni durumlar karşısında genelde kabullenme yolunu tercih etmektedir. Kadın erkek ilişkilerindeki kültürel baskı mekanizmaları zayıflamıştır. Kapı açıldıktan sonra evlenme yaşı her iki cinsiyet içinde yükselmiştir. Ailenin en önemli işlevlerinden birisi olan cinsel ihtiyaçların giderilmesi, erkeklerin evlenmeden tatmin ettikleri cinsel ihtiyaçları ile, ailelerin kurulmasını güçleştirmiştir. Bir başka ilginç durum, kapının açılması ile birlikte enest ilişkilerin azalmış veya yok olmasıdır. Eğlence hayatı kapının serbest geçişlere açılmasından sonra Batum’a geçmiştir. Bu eğlence hayatının içerisinde kumar da bulunmaktadır. Kumar temelli ekonomik ve sosyal sorunlar peş peşe gelmektedir. Çocuklar ve gençler adeta ebeveynlerine ve diğerlerine öykünerek bu eğlence hayatından olumsuz etkilenmeleri söz konusudur. Kapı bölge kadını üzerinde de etkili olmuştur. Kişisel bakımları ile ilgilenen kadınların sayısı artmış, makyaj ve giyim konusunda Rus ve Gürcü kadınlara öykünerek etkilenmişlerdir.

Hopa’da tarımsal üretim yoğun olarak çay, fındık, kivi sebze ve turuncuğil üzerinedir. Balıkçılık ve arıcılığın da yapıldığı ilçede hayvancılık ihtiyacı karşılamaya dönüktür. Ayrıca çay fabrikaları, un fabrikası ve termik

santral sanayi üretimi işletmeleridir. İşlevsel olarak kullanılmayan liman mevcuttur. Sınır Kapısının açılması ilçe için yeni bir kazanç kapısı olmuştur. Kapı ilçenin kaderini değiştirmiş, sosyal, kültürel ve ekonomik yapıyı etkilemiştir. Kapı, açılması ile birlikte ilçenin en önemli gelir kaynağı haline gelmiştir. Doğrudan veya dolaylı olarak birçok alanda istihdam sağlamıştır. Bir dönem bavul ticaretinin merkezi olmuştur. Kapı ilçenin temel geçim kaynağı halini alınca tırcılık adeta yeni bir sektör olmuştur. Bölgede yaşayanların ideal meslek ve uğraş alanları halini almıştır. Bölgede yaşayanların çoğu şoförlük gibi bu alanda çalışıyor olmalarından dolayı ailelerinden uzun süreli ayrı kalmaktadırlar. Çocuklar ve eşler için pek de olumlu olmayan bu durum aileyi etkileyen faktörlerdendir. Kapının serbest geçişlere açılması ile birlikte Gürcistan vatandaşları çalışmak için bölgeye gelmektedirler. Çalışan kesimin profili değişmekle birlikte üretilen hizmetin, işçiliğin kalitesi de değişmiştir.

Sınır kapısının gençler ve çocuklar üzerindeki bir diğer etkisi ise eğitimde ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerine ve diğerlerine öykünen çocuklar, gençler kapının ortaya çıkardığı bu meslekleri ideal olarak görmektedirler. Dolayısıyla çoğu eğitimlerini yarıda keserek iş hayatına atılmaktadır.

Sağlık açısından birçok bulaşıcı hastalıkla kapının açılmasından sonra yoğun olarak karşılaşmıştır. Gözlenen vakalarda yaş aralığı oldukça geniştir. Turizm açısından ise Hopa'ya düzenlenen turlar bölge turizmini hareketlendirmiştir.

Sonuçta ilk olarak 1988 da açılan sınır kapısı sadece Hopa'yı değil tüm Karadeniz'i etkilemiştir. Bu etki ilk yıllarda oldukça yoğun hissedilmiştir. Serbest geçişlerin başladığı 2011 yılından itibaren ise bu etkiler boyut değiştirerek ara ara devam etmiştir. Bu araştırma yapıldığında kapıdan kimlikle geçişler henüz bir lira idi. Araştırma sonuçlandırıldıktan sonra raporlandırma aşamasında iken 11 Nisan 2013'te geçişler 15 Lira olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede bir liralık geçişlerden dolayı gelen tepkilerin dikkate alındığı düşünülmektedir.

Kaynakça

AKYÜZ, L. (2012), Bir Sınır Kasabası Olarak Hopa: Sınırın ekonomik, Sosyal ve Kültürel Analizi. U. Biryol içinde, Karardı Karadeniz (s. 146-152). İstanbul: İletişim Yayınları.

CANATAN, K. (2011), Aile Kavramının Tanımı. K. Canatan, & Y. Ergün içinde, Aile Sosyolojisi (2. b., s. 53-64). İstanbul: Açılım Kitap.

ÇAĞAN, K. (2011), Ailenin İşlevleri. K. Canatan, & Y. Ergün içinde, Aile Sosyolojisi (2. b., s. 83-93). İstanbul: Açılım Kitap.

ERKAL, M. (1985), Sosyoloji (Toplum Bilimi). İstanbul: Der Yayınları.

GİDDENS, A. (2000), Sosyoloji. Ankara: Ayraç Yayınları.

HOPA BELEDİYESİ. (2011, Kasım). Mart 20, 2013 tarihinde Hopa Belediyesi Web Sitesi: <http://www.hopa.bel.tr/index.php> adresinden alındı.

HOPA KAYMAKAMLIĞI. (2012, Ocak), Mart 2013 tarihinde Hopa Kaymakamlığı Web Sitesi: www.hopa.gov.tr adresinden alındı.

KARAKAŞ, M. (2003), Türk Polisinin Mesleki Profili. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.

KARAKAŞ, M., Konuk, O., & Çağan, K. (2007), Bolvadin'de Toplumsal Yapı ve Değişim. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , IX (2), 1-37.

KUŞ, E. (2007), Nicel Nitel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi? (2. b.). Ankara: Anı Yayıncılık.

KÜMBETOĞLU, B. (2012), Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma (3 b.). İstanbul: Bağlan Yayıncılık.

NEUMAN, W. L. (2012), Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (5. b., Cilt 1). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayınodası.

PUNCH, K. F. (2011), Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar (2. b.). (D. Bayrak, H. B. Arslan, & Z. Akyüz, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.

SAYIN, Ö. (1990), Aile Sosyolojisi Ailenin Toplumdaki Yeri. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

ŞAHİN, Ç. (2009), Yok Edilen Saklı Cennet: Sarp. Biryaşam Yerel Tarih, Folklor, Biyografi ve Coğrafya Dergisi (6), 17-24.

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU. (2012), Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi. Mayıs 13, 2013 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr> adresinden alındı

VATANDAŞ, C. (2003), Aile ve Şiddet Türkiye'de Eşler Arası Şiddet. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.

YEREL NET. (2012, Kasım), Mayıs 15, 2013 tarihinde Yerel Yönetimler Portalı: <http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye.php?belediyeid=129341> adresinden alındı.